

LA VILA PRIMILIANO I EL TORRENT DE LA BASSA DE LA MÀDRIA

IMMA GIMFERRER DURAN.. Museu de Premià de Dalt. Ajuntament de Premià de Dalt

Resum

Dos noms donen peu als orígens de Premià de Dalt. Un d'ells està fonamentat en la documentació medieval (segle X) que ens parla de la Vila Primiliano; per tant, encara que no s'ha identificat aquesta vila, com a mínim, ens transporta a uns orígens romans. L'altre nom, el torrent de la Bassa de la Màdria, fa referència a l'orografia del territori, la prolongació d'aquell torrent des de la seva part més alta i dona lloc a la riera de Premià fins a la formació de la plana i la desembocadura al mar Mediterrani. Aquest eix perpendicular a la costa va vertebrar la forma urbana des del començament. Aquesta comunicació explica els moments fonamentals i els canvis demogràfics que van tenir la seva repercussió en la forma urbana de Premià de Dalt, fins a l'urbanisme actual.

Paraules clau: Urbanisme, desenvolupament urbanístic, Premià de Dalt, sagreres, cases de cos, Industrialització, estiueig, arquitectura de l'aigua, edificis consistorials, segons nuclis de població.

Introducció al desenvolupament urbanístic de Premià de Dalt: La vila Primiliano i el torrent de la Bassa de la Màdria

El torrent de la Bassa de la Màdria i la Vila Primiliano expliquen els orígens de Sant Pere de Premià des de punts de vista diferents. El primer és l'orogràfic, ja que és l'orografia del terreny la que configura el paisatge urbà de la població en una vall de la Serra de Marina, perfilada pel torrent de la Bassa de la Màdria, que es perllonga per la riera de Sant Pere fins a la seva desembocadura al mar. Tancada pels turons d'en Cases i de Sant Mateu, la mateixa riera i els torrents delimiten uns eixos longitudinals de nord a sud, que defineixen els carrers i enquadren les propietats.

D'altra banda, *Vila Primiliano* corrobora uns orígens tardo-romans que evolucionen a partir d'una vil·la romana que encara no s'ha identificat. Tot i això, a partir del segle X, la documentació parlarà d'*església* i, poc més tard, de *parroquia*.

Tot i així, a l'any 1358, per exemple, la població no superava la quantitat de 325 persones, xifra que incloïa també el barri de pescadors (Premià de Mar), que es va segregar l'any 1836. D'això es desprèn que la població de Premià era molt feble i molt dispersa, característiques que perduraran fins ben entrada l'edat contemporània.

Núm. 28.—SAN PEDRO DE PREMIÀ.—Plaza y Casas Consistoriales.

La Guerra de Successió va deixar una població delmada i empobrida, fet provocat fonamentalment per les càrregues a què estava obligada per al manteniment de la guerra i per a l'allotjament de les tropes. Amb tot, el segle XVIII marcarà una etapa pròspera i florida, fet que es reflectirà en un increment demogràfic, en el desenvolupament econòmic i en el desplegament d'iniciatives.

En efecte, la recuperació dels anys posteriors a la Guerra Civil es va fonamentar en l'agricultura, a partir d'un procés de colonització agrícola intens que es caracteritzava, en primer lloc, per l'extensió dels conreus de vinya i, en segon lloc, per la introducció de nous productes (especialment llegums i farratge), que permetien una disminució del guaret i l'inici de rotacions de conreus en algunes terres cerealistes.

La vinya es va convertir en un autèntic monocultiu. Les artigues vitícoles van representar una extensió espectacular de les àrees dedicades al conreu, amb una geografia característica de bancals i marges de pedra, i van arribar a exhaurir pràcticament tota la terra disponible. Aleshores, la vinya va adquirir un grau de comercialització elevat per mitjà de la seva destil·lació en aiguardent, que era l'excendent exportable principal, la qual cosa va provocar el traspàs d'una agricultura d'autoconsum a una producció per al mercat.

Aquesta bonança es reflecteix a Premià a les primeres ampliacions de la sagrera. Els terrenys més pròxims comencen a urbanitzar-se, en sentit transversal a la riera i als

torrents: el carrer de les Flors, el carrer Sant Josep, el carrer Nou, etc. S'hi construeix un nou tipus de domicili, més senzill i tancat en sí mateix, que respon al model de casa de cos. Paral·lelament, es porten a terme les grans rehabilitacions de moltes masies, al mateix temps que es comencen a construir les primeres mines.

Si més no, a principis del segle XX, la fil·loxera posarà fi a aquesta situació, agreujada, a més, pels brots de còlera i, més tard, per l'horror de la Guerra Civil i les seves terribles conseqüències.

El moviment desenvolupador dels anys 1960, 1970 i 1980 va comportar una recuperació de la guerra, paral·lelament a les profundes transformacions en el sí del municipi. En efecte, l'arribada de famílies procedents d'Andalusia, Múrcia, Galícia, etc. van transformar la Vinya d'en Gris, en primer lloc, i el mas Cotet, poc després, en dos centres nous de poblament: el barri del Remei i el barri Cotet-Santa Anna-Tió, paral·lelament al segon estiu i a la construcció de segones residències, que s'agrupaven en urbanitzacions disseminades.

Actualment, l'efecte de la conurbació amb Barcelona i l'increment demogràfic genera un nou model urbanístic de primers habitatges unifamiliars, adossats o aïllats, al mateix temps que la construcció de habitatges i serveis nous en el solar de l'antiga "fàbrica" ha desplaçat el centre de trobada dels ciutadans en aquest nou espai.

La sagrera, primera concentració urbana

El paisatge urbà testimonia des de fa temps un assentament dispers en explotacions agrícoles i un centre d'origen tardà romà, molt tènue, que es reforçaren a l'Edat Mitjana amb la construcció del conjunt de la sagrera: església parroquial, rectoria, fossar, Casa del Terçó, magatzems, etc. Aquest complex esdevingué el centre neuràlgic de la comunitat camperola, on es concentraven les activitats de la comunitat: activitats religioses, culturals, benèfiques, etc.

La construcció dels conjunts de les sagreres en aquesta època palesa una reorganització medieval del territori, que es portà a terme pels comtes catalans a partir del segle X, i se situa, doncs, en l'Alta Edat Mitjana, en ple feudalisme. Cal interpretar-la com una clara voluntat d'aglutinar i cohesionar una població molt dispersa, al socaire de la generació i pervivència dels referents ideològics i simbòlics de tota l'Edat Mitjana fins a la Il·lustració i la Revolució Industrial.

Enlairada simbòlicament en un turó, la sagrera sobresurt de la resta dels edificis i, encara que no s'ha trobat la documentació referida a la sacralització del recinte com a sagrera, posseeix tots els elements que la caracteritzen:

- Església de Sant Pere
- Fossar

- Rectoria
- Casa del Terçó
- Ca l'Orriols (antics magatzems)
- Hort

Església de Sant Pere de Premià

L'església de Sant Pere de Primiliano està documentada per primera vegada el 21 de desembre de 966, moment en què el comte Mir la va llegar amb els seus delmes i primícies a la Santa Creu de la Seu de Barcelona.

D'estil gòtic tardà, segle XVI, no conserva res de la primitiva església romànica anterior. La incoherència de l'arcada exempta i la construcció unida a la rectoria responen probablement a la reforma documentada l'any 1588, que va permetre reaprofitar les gàrgoles gòtiques del campanar. El campanar i els tocs de campanes congregaven i celebraven en torn l'església parroquial tots els esdeveniments de la població.

Casa del Terçó

Era l'edifici on s'emmagatzemava una part del delme, el "terçó", la recaptació del qual suposava una de les fonts d'ingressos dels beneficis eclesiàstics més importants i gravava sobre les rendes dels productes de la terra.

Es destinava al manteniment de la jerarquia eclesiàstica: una part per al bisbe i la resta per al manteniment del rector, de l'església i de les seves possessions.

A partir del mes d'agost de 1890, va esdevenir el convent de les monges mercedàries i col·legi femení fins al seu tancament l'any 1920. És per això que la casa també es coneix com "La Casa de les Monges".

La llinda de la façana sud presenta una inscripció en llatí que palesa la gran incidència que podien arribar a tenir les tempestes en aquesta zona del Maresme:

«DOMUS HEC ANNO 1740 OB
AQUARUM TEMPESTATE DESTRUCT
ET A DOCTOR GABRIELE MARTI PREVERE
DE NOVO REDIFICATA»

Capella del Sant Crist

La capella, orientada a migdia, està excavada a la paret vertical de l'angle de la finca adjacent i l'enlairen dos graons de blocs de granit de gran alçada. El seu interior allotja la imatge del Crist Crucificat, protegida per una reixa de ferro. L'Arxiu parroquial confirma que ja existia al segle XVII.

La capella està situada a l'angle on convergeixen el torrent del Fondo i el torrent del Sant Crist, que des de fa temps s'utilitzaven com a camins. Com moltes altres creus o capelles, va tenir un significat de protecció, no només per als caminants sinó també per a aquelles persones que havien de travessar els cursos d'aigua en temps de pluges.

És probable que marqués el límit de la sagrera i tanqués el perímetre consagrat de tot el conjunt arquitectònic.

Capelles i ermites

Les capelles de Premià tenien una demarcació pròpia i enquadraven la població rural disseminada més propera, fins a la meitat del segle XI, moment en què van passar a estar subordinades a l'església parroquial.

A través de les capelles, l'església parroquial intentava aglutinar la població més allunyada de la dinàmica parroquial i, per aconseguir-ho, va desplegar unes iniciatives periòdiques per mantenir viu el lligam entre la parròquia i les capelles: romiatges i processons.

Capella eremitana del Santuari de la Mare de Déu de la Cisa, que va ser molt venerada i molt popular. Està situada en el límit entre les poblacions de Premià i Vilassar. Els orígens de la Mare de Déu de la Cisa estan vinculats a la llegenda del cicle de les "Mares de Déu Trobades".

Capella eremitana de Sant Mateu. De factura romànica, se situa en el punt més alt de la Serralada Litoral, a 495m d'altitud, situació estratègica que proporciona excel·lents panoràmiques de la costa i de l'interior.

Capella de Sant Sebastià del cementiri de Premià. Corona el turó del Castell. Conjunt de línies harmòniques i austeres, típicament mediterrània.

Capella de Santa Anna, anteriorment "Santa Anastàsia", probablement formaria part de l'evolució d'un àmbit d'una vil·la romana.

Poblament dispers. Masos i cases

Paral·lelament a les sagreres continuen existint masos dispersos, que s'esmenten en la documentació del segle XIV i XV, dels seus arxius particulars. Es conceben com a unitats productives i, per tant, posseeixen terres extenses, tant als voltants de la masia com més lluny. Can Botey, Cal Carreter, Can Font, Can Figueres, Can Godàs, Can Manent, Can Partellà, Can Pi, Can Riera, Can Riera de Sant Mateu, Mas Cisa, etc. en són alguns exemples.

Aquest aspecte és important perquè una de les transformacions amb més conseqüències urbanístiques i demogràfiques va ser la segregació d'aquestes finques per donar cabuda a les urbanitzacions dels anys 1970, 1980 i 1990.

Les masies van ser unitats productives i es van erigir en llocs estratègics, enlairats, prop de torrents, rieres i camins; en una terra fèrtil per l'aportació al·luvial de la Serralada de Marina. L'aigua era necessària per als conreus de regadiu i per a la generació de força motriu per als molins i les petites fargues, mentre que els camins la comunicació amb els pobles veïns i amb els mercats.

Gairebé totes estaven orientades a mig dia, acostumaven a aprofitar el desnivell del terreny per adossar-hi la paret nord. Totes elles han patit remodelacions al llarg del temps en funció de les necessitats domèstiques i productives, però responen a uns models propis que es van repetint. Seguim el model de Bonet Garí:

Per la coberta:

- Coberta a dues aigües amb frontó a la façana lateral: Can Figueres, Can Martí, Can Pau Manent
- Coberta dues aigües: Can Berlanga (Can Rosselló), Can Cinto Manent (Can Fontanills), Ca la Maria Puig, Can Grau
- Coberta a dues aigües amb golfes: Cal Marquès, Mas Vell (Ca l'Orriols)
- Coberta de tipus basilical: Can Pi Sol (Can Godàs), Can Partellà (Can Verboom, Can Grasses)
- Coberta a quatre vessants: Can Costa, Can Riera

Pels elements defensius:

- Masies amb torres medievals: Can Franquesa, Can Moles (Can Botey), Can Partellà (CanGrasses, Can Verboom)

- Masies amb façana fortificada: Can Calons (Mas Solé), Mas Cisa, Can Terrís, Can Xarrié (Can Parda)

Cases de cos

Les primeres ampliacions urbanístiques van ser els carrers llandars a la sagrera i els traçats en sentit transversal als principals eixos perpendiculars del poble. És un model característic dels segles XVIII i XIX i ve prefixat per l'amplada de la biga segons el codi tradicional de la zona: 27 pams totals i 24 pams lliures. Tenien un hort al davant i compartien un pou comunitari. És un model que evoluciona constantment i és objecte de transformacions i/o rehabilitacions continuades amb el pas del temps, i pateix els canvis de la propietat i de la manera de viure.

La planta baixa constitueix l'espai familiar: menjador-cuina, i també es destina a uns altres àmbits de l'activitat econòmica familiar: obrador, taller, botiga, celler o magatzem. Moltes d'elles esdevindran doncs la "casa-taller" o "casa obrador" amb una funció doble d'habitatge i de centre de producció familiar, característica de l'etapa protoindustrial. La majoria dels seus propietaris van ser bracers o jornalers agrícoles que havien de compaginar la seva precarietat laboral amb altres recursos.

- Carrer de les Flors, Carrer Llarg, Carrer del Mar, Carrer Sant Josep, Passatge Can Figueres

La fàbrica

La construcció de la Fàbrica Tèxtil, l'any 1873, va tenir conseqüències transcendents per a la història de la comunitat. Va significar el pas d'una economia rural a la sorgida de la Industrialització, que va transformar les estructures socials i urbanes inalterades durant segles.

A nivell urbanístic, va alterar la zonificació de l'urbanisme del moment i va crear un nou pols de desenvolupament dins el teixit urbà del poble: la construcció de Can Batalla i probablement els carrers al seu entorn. Va ser en el sí de la societat, però, on aquesta revolució lenta i progressiva es va manifestar amb major contundència, atès que va canviar completament la mentalitat i la manera de fer de la comunitat.

La separació de l'espai entre l'habitatge i el lloc de treball va modificar els hàbits i els horaris naturals i es va passar del nucli de producció familiar-manual a un sistema col·lectiu mecanitzat. La utilització de mà d'obra femenina i infantil va transformar el mercat laboral i va capgirar l'estructura del nucli familiar tradicional. Els intercanvis socials van transformar els hàbits i la forma de relacionar-se dels individus, etc.

En l'actualitat, la xemeneia de la fàbrica s'aixeca en el perfil urbà com el símbol de la industrialització del municipi. La seva funció exclusiva i la seva forma específica no

admeten canvis d'ús ni reciclatge, esdevenint un exponent de l'arqueologia industrial al nostre país.

La xemeneia es va construir per millorar el tiratge de les calderes de la màquina de vapor que aquí l'anomenaven "la burra". De lluny, les xemeneies eren el símbol del progrés, de la productivitat i del poder econòmic; de prop, eren col·legues de les llargues jornades de 14 hores, en convivència amb el sutge i el soroll.

L'estiueig

L'estiueig, a partir de mitjan del segle XIX, va tenir molta incidència en l'urbanisme de Premià. Va caracteritzar una època i va significar l'expansió dels models de vida urbans a poblacions de caràcter rural. A partir d'aquell moment esdevindrà un hàbit generalitzat de la burgesia barcelonina, que es desplaçarà durant llargues temporades d'estiu a altres indrets a la recerca dels paradisos perduts oposats a la ciutat o per recuperar els lligams amb els orígens familiars.

Interessa especialment perquè va comportar la construcció de noves cases, la "torre", i va significar la recuperació i renovació de moltes de les antigues masies que la majoria de propietaris rurals que vivien a ciutat conservaven en mans de masovers. L'antiga masia també va patir una transformació. Per una banda, per comptar amb les comoditats i millores pròpies de l'habitatge de ciutat i, per altra banda, per adaptar-se a una estètica més innovadora.

Tot i això, és possible que només es rehabiliti una part de l'edifici antic segons els canons estètics vigents del moment. De vegades, només s'incorporen elements ornamentals o se suprimeixen els antics; d'altres, les noves necessitats obliguen a construir espais per a noves funcions i s'adossen arbitràriament nous cossos, com a Can Franquesa, Mas Cisa.

Altres exemples són aquells que són conseqüència d'un projecte global de tot l'edifici, que també inclou l'entorn que l'envolta, amb la clara voluntat d'unificar tot el conjunt, separant sempre la zona senyorial (el jardí, la sala de rebre, etc.) de la zona productiva (terres de conreu i hort).

S'entendrà llavors que els edificis d'aquesta època construïts de nova planta o rehabilitats segueixin els patrons estètics de la tendència historicistes eclèctiques, neoclàssiques, imperants del moment en primer lloc i, més tard, del modernisme i del noucentisme. Can Figueres, Can Valet (Villa Matilde), Can Sentmenat, Can Coromina, Can Creus, Can Tay, Can Cirès, La Torre, etc. en són alguns exemples.

La torre d'estiueig va esdevenir el símbol de la classe benestant. Havia de complir uns requisits mínims per a la vida domèstica, la vida en societat i per ostentar la importància de la família.

També havia de ser gran per acollir la família, els convidats i els visitants. Calia doncs

que comptés amb sales i distribucions amples que diferenciessin l'àmbit social del privat; i, dins d'aquest, la zona senyorial de la zona de servei. L'ornamentació havia de ser senzilla, a diferència de la casa de ciutat, però no hi podien faltar els invents nous i la comoditat: aigua corrent, banys privats, telèfons, ràdios, etc.

De la mateixa manera, el jardí era un espai imprescindible, entès com un àmbit més de la casa on fer vida i serà el primer espai on es rebrà als visitants. Per això, es dissenya, es decora i es complementa amb els accessoris necessaris per gaudir del repòs en la intimitat o en societat.

Arquitectura de l'aigua

Des de sempre, l'aigua ha tingut una importància capital en tota mena de vida per això la considerem un factor que sempre està present en l'urbanisme. Des de fa temps, s'ha recercat la manera d'extreure aigua, conservar-la i distribuir-la de manera suficient. No cal dir que és necessària per a l'existència humana, però també per sostenir una economia fonamentalment agrícola i, més tard, ja des d'època pre-industrial i industrial, per a la generació de força motriu per al funcionament dels molins i les fargues.

Així, la diversitat d'elements arquitectònics relacionats amb l'aigua palesa els enginyers humans per garantir la captació, l'emmagatzematge i la distribució de l'aigua.

Per a la captació d'aigua, es van trobar solucions diferents per a les terres baixes on el nivell de l'aigua es troba a poca profunditat i per a les terres situades a cotes més altes.

La sínia conservada al carrer del Vogí és un d'aquests primers artefactes que funcionava amb pistons però s'activava mitjançant la força motriu animal. El pou de la sínia no té més de tres o quatre metres de profunditat, ja que només es construïen a terres baixes on l'aigua es trobava a un nivell molt superficial. La seva construcció era molt costosa i arriscada i, al mateix temps, requeria un manteniment i una neteja periòdiques.

Les mines eren galeries construïdes per l'home per captar aigües subterrànies i canalitzar-les fins al punt inicial, que podia estar situat a quilòmetres del punt de captació. Es van construir al segle XVIII, sota iniciativa municipal o privada, per conduir les aigües fins a les fonts i els pous del poble i de les cases. Normalment el sistema d'explotació es repartia entre els diversos socis que participaven en la seva construcció. Es distribuïen les 168 hores de la setmana, sovint en funció de l'aportació econòmica de cada soci o de la capacitat d'emmagatzemar l'aigua. Tot i així, la captació i distribució d'aigua va ser una constant font de conflictes entre els socis i veïns, que es van documentar a la quantitat de documents referits a les Concòrdies d'Aigües. L'urbanisme de Premià evidencia una gran quantitat de mines (Can Mus, Can Costa, Can Figueres, etc.), pous (carrer de les Flors, La Clau, Can Berlanga, Can Riera, etc.), basses (Ca la Maria Puig, Can Grau, Can Tarrís, Can Moles, mas Cisa, dipòsit d'aigua de Can Verboom, etc.).

I, per acabar, posem en consideració el popular Camí de Servioll. Des de la Font de Servioll, es va construir al segle XIX una canonada de ceràmica que feia un recorregut de diversos kilòmetres, que passava per tres aqüeductes fins a alimentar les masies de Can Moles, Can Verboom i Can Costa. Era camí habitual i parada obligada de descans abans d'arribar a Sant Mateu.

L'edifici consistorial

L'any 1909 es redacta el projecte arquitectònic destinat a Escoles Municipals per a nens i nenes. Va ser construït el 1914, i atès que va sobrar espai, es va destinar a edifici consistorial.

A través de les imatges, es pot seguir el procés de rehabilitació, que fou el resultat de la remodelació d'una masia de coberta basilical i que reflecteix l'estil arquitectònic de les fàbriques industrials del segle XIX. De planta i façana historicista: cos central i dos cossos adossats simètricament al central. Adopta ja elements ornamentals plenament modernistes, com ara la forma de les finestres, la incorporació de la ceràmica i la ornamentació d'alguns detalls com els respiralls i la forja dels ferros dels balcons.

En un lloc preeminent, sota l'angle de la coberta, es va immortalitzar el segell municipal-parroquial vigent en aquell moment. S'hi representen les quatre capelles del terme municipal, sota la tiara pontifícia. És el segell conegut de tipus monumental, iconografia triada especialment pels ajuntaments o rectories, per l'estreta relació amb el seu referent urbà corresponent. Sembla que el seu origen és parroquial, atès que les parròquies s'identifiquen per una imatge sagrada que, de vegades, és substituïda per

al·legories heràldiques, com la mateixa tiara pontifícia i les palmes dels màrtirs, en el cas de Premià, Sant Pere i Sant Flor, del qual es conserva la relíquia del seu fèmur a l'església parroquial de Sant Pere.

Segregació del barri de pescadors

L'any 1836 va produir-se la segregació del barri de pescadors i mariners. La documentació de l'Arxiu Parroquial explica que els habitants de la zona marinera no volien pujar per la riera per anar a celebrar la Missa a l'església de sant Pere. Era la millor excusa per no haver de pujar al *barri de muntanya*, atès que ja disposaven de la infraestructura i dels serveis necessaris per viure. En realitat, la riera era impracticable, sobretot després de les pluges. El Barri de Mar va créixer a partir de les primeres cases de pescadors i, per tant, els carrers s'enquadraven en una xarxa de carrers horitzontals al mar, travessats pels carrers perpendiculars, fet que creava un urbanisme de traçat ortogonal. Mentre San Cristòfor de Premià creix més, sembla que la construcció del ferrocarril a Mataró, l'any 1848, avança i segueix un desenvolupament industrial més intens que sant Pere de Premià. Ja en el segle XVIII, alguns dels habitants esdevingueren protagonistes de la "gran aventura americana".

La creació dels segons nuclis de poblament i la urbanització

El anys 1960, 1970 i 1980 palesen la migració de famílies procedents de Múrcia, Andalusia i Galícia, atretes principalment per les oportunitats de treball que oferia la construcció. Al començament, era una construcció caòtica fins que no es van començar a redactar i aprovar els projectes urbanístics que regulaven els espais verges i la segregació dels terrenys que formaven part dels masos i que ara esdevenen urbanitzacions.

Es van concedir els terrenys de la Vinya d'en Gris a les primeres famílies que varen arribar i els propis veïns van construir el barri conegut primer com "La Pixoteia" que feia referència a una font i, després, el barri del Remei que amb el temps es va anar ampliant.

Uns anys després, van arribar més famílies, a les quals es van destinar els terrenys del mas Cotet, que creaven el Barri Cotet-Santa Anna, però ja va ser una construcció vertical molt densificada. Aquest barri comparteix veïnat amb Premià de Mar. No va ser fins l'any 2014 que els dos Ajuntaments es van unir per executar el *Pla de Barris* que evita duplicar serveis i aglutina les persones en activitats concretes, compartides.

Aquest barri creix amb la construcció de cases adossades i torres, de tal manera que passa a anomenar-se: Barri Santa Anna-Cotet-La Floresta-Santa Maria.

Aquests anys evidencien també l'aparició d'un nou tipus d'estiueig que busca la tranquil·litat, en contraposició a l'estrès que suposa la ciutat de Barcelona. És un tipus de casa aïllada, no gaire gran (150m) o bé adossada, conegut com el tipus "casa agulla"), ja que és de planta i consta de dos pisos i garatge al soterrani.

Per tant, un cop acabat el II mil·lenni, San Pere de Premià ha esdevingut el conjunt de tres barris units per urbanitzacions disperses.

L'urbanisme en l'actualitat

L'any 2006 es derrueix la fàbrica i es desenvolupa un Pla Especial per urbanitzar el nou solar. Es construeixen cases adossades i pisos de protecció oficial de 3 i 4 plantes, un edifici nou que allotjarà el nou Ajuntament cohesionat per una gran plaça. A prop s'hi troben molt serveis municipals: Can Figueres, que inclou el Museu de Premià de Dalt, l'Escola Municipal de Música, l'Aula Municipal de Dansa, Premià de Dalt Ràdio i sales d'entitats; el CEIP Marià Manent, el Centre d'Atenció Primària, l'IES Valerià Pujol, etc. Es crea un transport regular amb una freqüència de ½ hora, que comunica amb Premià de Mar i Rodalies, s'obren botigues noves i un centre nou comença a prendre vida. Està clar que el centre s'ha desplaçat cap al sud, si més no, el centre històric ha quedat buit de contingut.

Paral·lelament ha anat, desapareixent l'estiueig i les cases construïdes amb aquesta finalitat esdevenen primeres residències. La distància amb Barcelona s'acurta i faltarà poc temps perquè el Maresme Sud esdevingui zona metropolitana de la gran ciutat.

Un clima benigne protegit per la Serra de Marina, infraestructures, serveis, més la possibilitat de gaudir tant del mar com de la muntanya fa que moltes famílies triïn aquesta comarca com a residència habitual. No obstant, serem capaços d'absorbir aquest nou creixement urbanístic-demogràfic d'una forma raonable?

Bibliografia

BENITO, P. *Les Parròquies del Maresme a la Baixa Edat Mitjana. Una aproximació des de les Visites Pastorals (1305-1447)*. Premi lluro 1991, Caixa d'Estalvis Laietana, (Mataró1992)

BONET, LL., *Les masies del Maresme*, Ed. Montblanc-Martín, C.E.C., (Barcelona 1983)

Coll R., et al. *Històries i tradicions de la Cisa*, L'Opinió. (Vilassar de Dalt 1995)

COLOMER, J., XXI Sessió d'Estudis Mataronins, 2004. Separata. "Les Monges. El Col·legi de les Religioses Mercedàries a Premià de Dalt (1890-1920)". *Museu Arxiu de Santa Maria*. (Mataró 2005).

CUADRADA, C. *El Maresme medieval. Hàbitat, Economia i Societat, segles X-XIV*, Premi lluro 1987, Caixa d'Estalvis Laietana (Mataró 1988)

FAGES, M., "Sant Pere de Premià: un exemple de la distribució del sòl en una comunitat rural del Maresme a l'Alta Edat Mitjana", VII-VIII.(Barcelona 1986) 81-131. *Acta Historica et Archaeologica Mediaevali*, UB

GRAUPERA, J., *L'arquitectura religiosa preromànica i romànica en el Baix Maresme*. Monografies, II. (L'Imprempta d'Argentona, 2002). La Comarcal Edicions.

MAS, J., *Nota històrica. La Mare de Déu de la Cisa. Premià de Dalt*. Ed. Commemorativa del Mil·lenari de la Cisa, L'Aixernador, (Argentona, 1908). (2ª edició, 1996).

OLIVER, J. *Introducció a la Història de Premià de Dalt*, Ajuntament de Premià de Dalt, Museu de Premià de Dalt, l'Abecedari, (Premià de Dalt 2003).

PINTO, JMª. *Cal Carreter*, Inèdit

ÍD. *Can Riera*, Inèdit

RAFANELL, X., *La Història sense Història. Malnoms i sobrenoms de Premià de Dalt. 1850-1950*. L'Opinió (Premià de Dalt 1991)

SALICRÚ, M., "Rehabilitació de la casa de cós: intervencions en parets de tàpia." *Fulls del Museu de Santa Maria*, núm. 35, (Mataró 1989).

TORRENT, A. *Sant Mateu*. Inèdit.

TORRES ET AL., *La Cisa. Mil anys d'Història. I* (Argentona 1999) La Comarcal Edicions,. Col. Costa de Llevant Sèrie Major, núm 1.)

VIÑALS, J. *Premià a començaments del segle XVIII: un assaig d'Història econòmica local*, Caixa d'Estalvis Laietana, Premi Iluro 1982. (Mataró 1983).

ZAPATA , MªA., *Les jurisdiccions locals en el pas de l'Edat Mitjana a l'Edat Moderna*, Accèssit Premi Iluro 1997. Caixa d'Estalvis Laietana, (Mataró 1998)